

ארכיונים

ארכיונים ואוספי-תעודות במכון ז'בוטינסקי

פסח גני

מכון ז'בוטינסקי בישראל התחיל את פעילותו בשנת 1937 בשם 'מוזיאון בית"ר'. בשנת 1947 — עם הרחבת שטח-הפעולה שלו — הוחלף שמו ל'מכון ז'בוטינסקי בישראל'. בשנת 1957 הוכר רשמית כארכיון ציבורי, בהתאם לחוק הארכיונים. כן הוכר על-ידי הוועד הפועל הציוני כגנוז של מוסדות תנועת ז'בוטינסקי. במכון שני מדורים עיקריים, הארכיון ההיסטורי והמוזיאון.

תפקיד הארכיון ההיסטורי לרכו, לעבד ולהעמיד לרשות הקהל לעיון חומר ארכיוני המתייחס לנושאים הבאים:

- א. זאב ז'בוטינסקי, חייו, תורתו, פעילותו הציבורית, יצירותיו הספרותיות והפובליציסטיות;
- ב. התנועה הז'בוטינסקאית על ארגוניה, מוסדותיה ושלוחותיה בארץ ובגולה, מאז הקמתה ועד היום;
- ג. הגדודים העבריים במלחמת-העולם הראשונה;
- ד. קבוצת ניל"י;
- ה. הגנת ירושלים בשנת 1920;
- ו. אצ"ל (הארגון הצבאי הלאומי);
- ז. לח"י (לוחמי חרות ישראל);
- ח. העלייה החופשית לארץ-ישראל (העפלה);
- ט. תנועת העבודה הלאומית;
- י. מאבק הפרטיזונים היהודים נגד הנאצים ולוחמי הגיטאות;
- יא. הפעילות למען הקמת צבא עברי במלחמת-העולם השנייה;
- יב. הוועד העברי לשחרור האומה בארצות-הברית;
- יג. תנועת החרות, מוסדותיה וסיעתה בכנסת;
- יד. ארכיונים ואוספים אישיים של מנהיגי התנועה הלאומית ופעיליה.

ברשות מכון ז'בוטינסקי ארכיונים, שרידי ארכיונים ואוספים של הארגונים, המוסדות והאישים שנזכרו. לשם השלמת התיעוד הוקם אוסף צילומי מיקרו והעתקי צילום של תיקים ותעודות המתיחסים לנושאים אלה השמורים בארכיונים אחרים בארץ ובחוץ-לארץ. כן קיימת ליד הארכיון ספריית עזר המכילה למעלה מ-10,000 כרכים וחוברות, ואוסף עיתונות וכתבי-עת בן 498 כותרות. החומר הארכיוני השמור בגנזי המכון פתוח לקהל בלי הגבלות, להוציא תיקים אישיים, הסגורים לתקופה מסוימת, בהתאם לדרישת המפקדים.

בארכיון חומר רב על פעילות התנועה הרביזיוניסטית לשלוחותיה השונות בגולה ובארץ-ישראל. החומר הרב העוסק בפעילות בגולה מתייחס גם לשאלות ארץ-ישראליות מובהקות; דיונים ופעילות הקשורה בשאלות יישוב הארץ, המדיניות הציונית, היחס בין מוסדות התנועה בארץ ובגולה וכיצא באלה. בתוך החומר הארץ-ישראלי המובהק יש להזכיר את הארכיונים והאוספים הבאים:

א. תנועת בית"ר

מספר התיקים	סימול	תאריכים	
120	ב3	1966-1940	1. שלטון בית"ר בארץ-ישראל (ההנהגה העולמית)
46	ב5	1934-1929	2. הנהלת פלוגות העבודה לבית"ר בארץ-ישראל
			3. נציבות בית"ר בארץ-ישראל (ההנהגה הארצית)
124	ב9	1966-1927	תל-אביב
89	ב10	1946-1928	4. קן בית"ר, תל-אביב

ב. ברית הציונים הרביזיוניסטים (הצה"ר)

וההסתדרות הציונית החדשה (הצ"ח)

			1. לשכת המודיעין על-יד הוועד הפועל של ברית הצה"ר העולמית, תל-אביב
19	א2	1933	2. ההסתדרות הציונית החדשה, המשרד המדיני, ירושלים
15	ב2	1946-1941	3. ברית הצה"ר המאוחדת, ההנהלה העולמית, תל-אביב
10	ב2	1950-1946	4. ברית חרות-הצה"ר, ההנהלה העולמית, תל-אביב
450	ב9	1966-1950	5. מרכז הצה"ר בארץ-ישראל
180	ב10	1946-1935	6. מרכז הצ"ח בארץ-ישראל
60	א10	1946-1935	

ג. ארגונים ומוסדות של

תנועת העבודה הלאומית

20	ב1	1934-1930	1. ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר
			2. הסתדרות העובדים הלאומית, הוועד הפועל, תל-אביב
60	ב2	1967-1934	3. קופת חולים לעובדים לאומיים, המרכז, תל-אביב
36	ב3	1968-1933	

מספר התיקים	סימול	תאריכים	קרון תל-חי
160	1ז	1940-1929	1. קרון תל-חי, הדירקטוריון, לונדון
140	2ז	1948-1940	2. קרון תל-חי, הדירקטוריון, תל-אביב
			ה. ועדים, ליגות וכדומה
50	1ח	1947-1934	1. ליגה עברית ימית
20	2ח	1948-1935	2. ליגה עברית למפעלים ותעופה
			3. הוועדה לעזרת משפחות העצורים העבריים, תל-אביב
64	6ח	1948-1945	4. פרשת רצח חיים ארלוזורוב — ארכיון הסניגוריה
50	8ח	1934-1933	
			ו. ארכיונים ואוספים שונים
35	כ1	1921-1914	1. אוסף הגרודים העבריים במלחמת העולם הראשונה
37	כ2	1918-1914	2. קבוצת ניל"י
30	כ3		3. ארגון ההגנה
400	כ4	1948-1931	4. הארגון הצבאי הלאומי
36	כ5	1949-1940	5. לוחמי חרות ישראל
121	כ6	1948-1937	6. עלייה ב'
2	כ9	1920	7. מאורעות תר"פ בגליל
13	כ10	1920	8. מאורעות תר"פ בירושלים
2	כ11	1921	9. מאורעות תרפ"א
11	כ12	1930-1929	10. מאורעות תרפ"ט
5	כ13	1939-1936	11. מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט
13	כ14	1934-1930	12. ברית הבריונים
			ז. ארגונים ומוסדות הקשורים בתנועה הלאומית
			1. מפלגת המדינה העברית, הוועד הפועל העולמי, תל-אביב
47	6ל	1939-1933	2. מפלגת המדינה העברית בארץ-ישראל
8	7ל	1939-1933	הוועד המרכזי
21	8ל	1939-1933	3. ברית הקנאים, המפקדה העליונה, תל-אביב
			4. 'יבנה ויחפת', ברית האקדמאים הציוניים
8	9ל	1946-1934	הממלכתיים
			5. 'אל על', ברית הסטודנטים הרביזיוניסטים באוניברסיטה העברית, ירושלים
30	10ל	1940-1929	
12	12ל	1940-1935	6. הירדן, עיתון יומי, המערכת, ירושלים
12	13ל	1949-1939	7. המשקיף, עיתון יומי, תל-אביב

ח. ארכיונים ואוספים אישיים

האוסף האישי הגדול והמרכזי הוא של ז'בוטינסקי הכולל בתוכו תיקים על פרשיות שונות ותיקי פרוטוקולים. במרכזו אוסף המכתבים של ז'בוטינסקי (1901–1940), שסימולו א.1. מספר המכתבים של ז'בוטינסקי שבאוסף זה מגיע לכ-8,000 מכתבים בשפות שונות. במכון ז'בוטינסקי החל לפני שנים מפעל של עריכת מפתחות לאגרות ז'בוטינסקי (כרך ראשון יצא לאור בשנת תשל"ב על-ידי המכון לחקר הציונות של אוניברסיטת תל-אביב ומכון ז'בוטינסקי בישראל). בארכיון מצויות תמציות מן האגרות מהשנים הבאות. הארכיונים האישיים החשובים של רביזוניסטים, שפעלו בעיקר בארץ-ישראל, הם:

42	פב	1. אחימאיר, אב"א
5	פ8	2. אלטמן, אריה (ליאו)
10	פ16	3. ארבר, מנחם
	פ20	4. בגין, מנחם
	פ23	5. בונפלד, צבי (גריגורי)
	פ36	6. בן-חורין (בינדר), אליהו
	פ50	7. גוריון, יצחק
	פ77	8. הלפרן, ירמיהו
	פ87	9. וייזל, ז'אב (וולפגנג פון)
	פ91	10. וינשטיין, ברוך
	פ92	11. וינשל, אברהם
	פ93	12. וינשל, יעקב
	פ94	13. ושיץ, אפרים
	פ1	14. ז'בוטינסקי, ערי
	פ106	15. יוניצ'מן, שמשון
	פ103	16. ייבין, יהושע
	פ112	17. כצנלסון, יוסף
	פ143	18. מוריאל (מאירוביץ), שלמה
	פ257	19. סלמן, אברהם
	פ200	20. רוזוב, ישראל
	פ211	21. רוזאל, דוד
	פ223	22. שטרן (יאיר), אברהם
	פ230	23. שנארי (שניידרמן), אריה

וכן נמצאים באוסף חלקי ארכיונים ואוספים אישיים רבים (119 חלקי אוספים) וארכיונים של יוסף טרומפלדור (פ101/21); ז'והן הנרי פטרסון (פ117/3); יוסף קלוזנר (פ194/5) ועוד. הארכיון פתוח לקהל ברחוב המלך ג'ורג' 38 ('מצודת ז'אב'), תל-אביב.